

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

TYÖ- JA ELINKEINOPOLIITTISET LYHYEN JA PITKÄN AIKAVÄLIN TOIMENPITEET KORONAVIRUKSEN AIHEUTTAMIIN HAASTEISIIN VASTAAMISEKSI

Korona pandemian levittyä Suomeen maaliskuussa, hallitus valmisteli nopealla aikataululla mit-tavan, noin 15 miljardin euron tukipaketin yritysten tueksi koronavirusepidemian haittojen torju-miseksi. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla yrityksiä rahoittavat Finnvera, Business Fin-land, ELY-keskukset ja Teollisuussijoitus. Tämän lisäksi TEM valmistelee yhdessä Kuntaliiton kanssa esitystä, jolla voidaan kanavoida tukea yksityisyrityksille kuntien kautta.

Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa aktiivisesti koronatilannekuvaa ja tekee tarvittavia toimia yh-dessä eri TEM-konsernin toimijoiden kanssa vähentääkseen koronaviruksen vaikutuksia yritys-ten toimintaan ja työllisyyteen. Jo aikaisessa vaiheessa nähtiin tarpeellisena myös yhteinen, sa-mansuuntainen viestintä eri kanavia pitkin (TEM-konsernin toimijat sekä elinkeinoelämän toimi-jat ja järjestöt) ja TEM-konsernin toimijoiden yhdessä tehdyt usein kysytyt kysymykset (UKK) ja vastaukset helpottamaan kriisiviestintää. Viestintää on tehostettu visuaalisin keinoin, josta alla on yksi esimerkki:

Rahoitushaku yrityksen koon mukaan

Mistä yritys voi hakea rahoitusta koronavirustilanteessa?					
	Oma pankki tai rahoittaja	ELY- keskukset *	Business Finland **	Finnvera*	Kunnat*
Yksinyrittäjä	●			●	●
Pienyritys (työskentelee enintään 5 henkilöä ml. yrittäjät)	●	●		●	
Pk-yritys (työskentelee 6–250 henkilöä ml. yrittäjät)	●		●	●	
Midcap-yritys (liikevaihto maks. 300 milj. €/v)	●		●	●	
Suuryritys	●			●	

* rahoituksen piirissä kaikki yritysmuodot
** rahoituksen piirissä oy, oyj, ay, ky, osk

Tarkemmat tiedot tem.fi/koronavirus ja mainittujen tahojen sivuilla

 VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sähköisten asiointipalvelujen lisäksi sekä Business Finland että ELY-keskukset ovat molemmat avanneet omat koronatukipuhelin- ja sähköpostineuvontapalvelunsa helpottamaan koronasta kärsivien yritysten pääsyä palveluiden piiriin. Näiden neuvontapalvelujen kysyntä on ollut erittäin suurta. Myös järjestöt (esim. Suomen Yrittäjät) ovat panostaneet vahvasti koronasta kärsivien yritysten neuvontaan saatavilla olevista rahoituspalveluista ja tuista tiiviissä yhteistyössä TEM-konsernin toimijoiden kanssa. Koronaviestintä yrityksille on ollut kattavaa ja samansuuntaista, mukana ovat useat eri toimijat ja viestintäkanavat.

Ohjeistus tukien hakemiseen on tehty yhteistyössä TEM-konsernin toimijoiden kanssa. Uudet Business Finlandin ja ELY:n rahoitustuotteet on valmisteltu huolella, mutta pikaisella aikataululla vastaamaan yritysten tarpeita poikkeuksellisessa tilanteessa. Hakeminen on tehty mahdollisimman helpoksi, tukiprosentti on korkea (80%) ja rahoituksesta 70% voidaan maksaa ennakkona. Rahoitus suunnataan yrityksille, joiden toiminta kärsii koronavirustilanteesta. Rahoitus kohdennetaan yrityksille, joilla ennen koronan aiheuttamaa erikoistilannetta oli edellytykset kannattavaan liiketoimintaan. Myöntökriteereissä ja hakuprosesseissa on pyritty selkeyteen, jottei yritysten hallinnollinen taakka tämän vuoksi lisääntyisi.

1. KORONAPANDEMIAN NEGATIIVISET JA POSITIIVISET VAIKUTUKSET

OECD arvioi, että koronapandemiasta johtuvat pahimmat iskut koetaan kaupassa, palveluissa, kuljetuksissa ja turismissa.

Koronan vaikutukset eri toimialoilla vaihtelevat paljon. Joillain aloilla vaikutukset ovat dramaattisia, toisilla vähäisempiä, ja joillain aloilla ainakin tietyissä tuoteryhmissä tai toiminnoissa voi olla kasvuakin, kuten esimerkiksi terveysteknologiassa. Lähtökohtaisesti koronavirus iskee kuitenkin kaikkiin aloihin negatiivisesti.

Negatiiviset vaikutukset näkyvät kysynnän romahtaessa nopeimmin palveluissa. Sen sijaan teollisuudessa, missä tilaukset ja toimitukset ajoittuvat pidemmälle aikajänteelle, kysynnän väheneminen näkyy tilauskirjoissa usein vasta viiveellä. Koronakriisistä johtuva toimitusketjujen katkeaminen kuitenkin vaikeuttaa teollisuusyritysten toimintaa jo nyt. Myös teolliseen liiketoimintaan liittyvien huolto- yms. palveluiden tuottaminen vaikeutuu.

Oleellista on pitää mielessä, että talous- ja työllisyystilanteet voivat muuttua nopeasti kuten myös se, että kukin toimiala toipuu kriisistä ja lähtee uuteen kasvuun omalla tavallaan. Lisäksi yhtä lailla kuin pandemia iskee eritahtisesti eri toimialoille, myös palautuminen ja uusi kasvu tapahtuvat aikanaan eri toimialoilla hyvin eri tahtiin. Siksi esimerkiksi työ- ja elinkeinoministeriössä toimialaseuranta on erittäin tärkeää ja sitä on hyvä jatkaa myös kriisin jälkihoidossa.

Vaikka koronapandemialla on ollut enemmän negatiivisia vaikutuksia talouteen, yritystoimintaan ja työllisyyteen, myös joitain positiivisia elementtejä voidaan mainita. On ollut havaittavissa joko kokonaan uutta liiketoimintaa tai entisen liiketoiminnan uudelleen suuntausta tai kehittämistä. Esimerkiksi Team Finland – kansainvälistymispalvelutarjoajien verkoston yhteistyönä tehdyssä markkinoiden mahdollisuuksien kartoituksessa on tunnistettu uusia liiketoimintamahdollisuuksia globaaleilla markkinoilla. Tarve erilaisille hyvinvointi- ja terveysteknologian tuotteille ja ratkaisuille on kasvussa. Liiketoimintamahdollisuuksia on tarjolla myös oppimis- ja koulutusteknologian alalla. Sosiaalisen eristäytymisen aika on myös edistänyt erilaisten digitaalisten ratkaisujen kehittämistä aikaansaaden digiloikan monilla aloilla kuten esimerkiksi etätyöskentelyn valtavirtaistuminen. Uusia liiketoiminta- ja jakelumalleja on haettu myös yhteistyöstä eri yritysten välillä, esimerkkinä ravintola- ja ruokapalvelut.

Pyrkimyksenä on, että yritykset, joilla ennen koronan synnyttämää erityistilannetta oli edellytykset kannattavaan liiketoimintaan pystyvät jatkamaan toimintaansa kriisin jälkeen. Kriiseille on

tyypillistä, että niissä heikosti kannattavat ja tuottavat yritykset joutuvat lopettamaan toimintansa. Pitkällä aikavälillä tämän voi olettaa vaikuttavan positiivisesti talouden tuottavuuteen, mikäli vapautuvat voimavarat onnistutaan ohjaamaan aikaisempaa tuottavampaan toimintaan. On ensiarvoisen tärkeää, että työtä vaille jääneiden henkilöiden osaamisen ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä työmarkkinakelpoisuudesta huolehditaan.

Korona on myös paljastanut, kuinka haavoittuva globaali talousjärjestelmä on tällaisessa kriisissä ja kuinka heikosti yritykset ja yhteiskunnat ovat varautuneet tilanteeseen niin Suomessa kuin muualla. Kriisin kokemukset auttavat varautumaan paremmin tulevaisuuden mahdollisiin kriiseihin.

Seuraavassa käydään läpi TEM-hallinnon toimenpiteitä akuuttiin koronatilanteeseen vastaamiseksi sekä luodaan virkamieskatsaus pitemmän aikavälin toimenpiteiksi koronatilanteesta ulospääsemiseksi.

2 LYHEN AIKAVÄLIN TOIMENPITEET: YRITTÄJIEN JA YRITYSTEN TUKEMINEN VÄLITTÖMÄSSÄ KORONAKRIISISSÄ

Koronakriisiin vastaamiseksi toimenpiteitä on tehty vaiheittain kriisin edetessä, josta seuraavassa esitetään prosessikuvaus.

Hallitus julkisti 20.3.2020 noin 15 miljardin euron yritystuki-, työllisyys- ja talouspaketin, joka sisältää mm. seuraavia toimenpiteitä:

- Finnveran kautta annetaan 10 miljardin euron lisärahoitus yrityksille. Ensisijainen toimintamalli on takaustoiminta, jossa pankit myöntävät luotot. Finnveran ja pankkien vuorovaihtuksen onnistumiseen on aihetta kiinnittää huomiota.
- Finnveralle maksettu luotto- ja takaustappioiden korvausosuus 80 prosenttiin (aiemmin 50 %).
- Yrittäjille suunnatun Talousapu-neuvontapalvelun toimintakykyä vahvistetaan 500 000 eurolla ja toteutetaan valtakunnallinen toimintamalli talous- ja maksuvaikeuksiin joutuneille yrittäjille.
- Business Finlandille 150 lisämiljoonaa yrityksille koronaviruksesta johtuvien tuotantoketjun häiriöiden korjaamiseen, luovien alojen kehittämiseen sekä matkailun ja sen oheistointojen tukemiseen suunnattavista toimenpiteistä.
- ELY-keskusten yritysten kehittämishankkeiden myöntämisvaltuutta lisätään 50 miljoonaa euroa.

Merkittävä muutos Business Finlandin ja ELY-keskusten osalta tehtiin hallituksen vuoden 2020 lisätalousarviossa, joka tuli voimaan 31.3.2020. Valtio suuntaa suoriin yritystukiin koronavirustilanteessa yhteensä miljardi euroa. Summasta 700 miljoonaa euroa on tarkoitettu Business Finlandin myöntämiin avustuksiin ja 300 miljoonaa euroa ELY-keskusten myöntämiin avustuksiin. Näihin tukiin sisältyy jo aiemmin 20.3. tehdyt päätökset Business Finlandin ja ELYjen osalta.

Työmarkkinakeskusjärjestöjen tekemän sopimuksen pohjalta hallitus päätti nopeuttaa työntekijöiden lomauttamista yrityksistä sekä mahdollisti koeaikapurun tuotannollis-taloudellisin syin. Muutokset ovat voimassa kolme kuukautta alkaen 1.4.2020.

Hallitus ilmoitti 8.4. päätöksistä ja jatkotoimista, joilla pyritään parantamaan mm. ihmisten terveyttä ja toimeentuloa sekä edistämään kuntien ja yritysten taloustilannetta ja selviytymistä koronakriisin yli mahdollisimman vähäisin vahingoin. Hallitus päätti vuoden 2020 toisesta lisätalousarvioesityksestä ja julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021–2024.

- Tukea yritystoiminnan turvaamiseksi lisätään vuonna 2020 noin miljardilla eurolla.
- Pk-yrityksille ELY-keskusten kautta suunnattavaa tukea koronaviruksen vaikutusten ehkäisemiseksi lisätään 100 miljoonalla eurolla aiempiin päätöksiin verrattuna.
- Business Finlandin avustusvaltuuksia yritysten tukemiseen korotetaan 100 miljoonalla eurolla, ja lainojen myöntämisvaltuutta esitetään korotettavaksi 300 miljoonalla eurolla (uusi TKI-laina muutostilanteen hallintaan).
- ELY-keskusten toimintamenoihin ehdotetaan 7,5 miljoonan euron ja Business Finlandin toimintamenoihin 10 miljoonan euron kertaluonteista lisäystä yritystukihakemusten käsittelyyn.
- Kuntatalouden vahvistaminen ja tarpeisiin vastaaminen on yksi akuuteimmista kysymyksistä. Hallitus päätti 8.4. korvata kuntien vuoden 2020 verotulomenetyksiä 547 miljoonalla eurolla. Toukokuun lisätalousarviossa esitetään vähintään miljardin euron tukipaketti kunnille.
- Nyt tehtyjen päätösten lisäksi hallitus valmistelee toukokuussa annettavaan lisätalousarvioesitykseen talouden elpymistä ja kriisistä selviytymistä tukevia toimia.

Suomen Teollisuussijoitus Tesi käynnistää 14.4.2020 uuden 150 miljoonan euron rahoitusohjelman keskisuurille yrityksille. Ohjelmasta sijoitetaan keskisuuriin yrityksiin, joilla on merkittävää työllisyysvaikutusta ja liikevaihtoa Suomessa (liikevaihto ≥ 10 milj. €, henkilöstömäärä >50 , liike-toiminta kannattavaa ennen kriisiä ja edellytykset siihen myös jatkossa) ja mahdollisuus selvittää pandemiasta johtuvista vaikeuksista lisärahoituksella. Ohjelma täydentää aiemmin julkistettua Tesin jatkorahoitusvalmiutta ja lisää Tesin toimia yritysten maksuvalmiuskriisin ratkaisemiseksi. Sijoitusten koko on 1–10 miljoonaa euroa.

Kuntien kautta rahoitetaan mm. yksinyrittäjiä, jotka myös kaipaavat monenlaista tukea ja neuvontaa. Hallitus esitti jo aiemmin (2.4.), että yrittäjät voisivat (toisin kuin tähän asti) saada työmarkkinatukea 30.6. asti epidemian aiheuttaman äkillisen kysynnän heikkenemisen vuoksi, tavoitteena yrittäjien toimeentulon turvaaminen. Yrityksiä autetaan sopeuttamaan toimintaa lyhentämällä väliaikaisesti lomautusten ilmoitusaikaa ja yt-neuvottelujen kestoa.

Valtionavustuksen myöntämiseksi kunnille yksinyrittäjien tukemiseen on ehdotettu 250 miljoonan euron määrärahaa. Tuen tarkoituksena on yksinyrittäjien maksuvalmiuden turvaaminen koronaviruksen aiheuttamassa heikentyneessä taloudellisessa tilanteessa.

Euroopan komissio ilmoitti 19.3.2020, että EU:n valtioneuvoston päätöksiä joustavoitetaan koronavirustilanteen aiheuttamien poikkeuksellisten talousvaikeuksien takia. Käyttöön otetut toimenpiteet ovat voimassa vuoden 2020 loppuun. Jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus monipuolisiin toimenpiteisiin erityisesti yritysrahoituksen saatavuuden ja yritysten maksuvalmiuden turvaamiseksi kriisin aikana. Tukea voidaan myöntää yrityksille, jotka ovat joutuneet vaikeuksiin koronakriisin vuoksi. Kyse on seuraavista tukimuodoista:

- 1) väliaikaiset tukiohjelmat
- 2) markkinahintaa edullisemmat lainat ja takaukset
- 3) markkinaehtoja alhaisemmat lainat ja takaukset rahoituslaitosten välityksellä
- 4) lyhytaikaiset vientiluottovakuutuksia koskevat sääntöjen joustavoittamiset
- 5) täydennykset jo käytössä oleviin joustoihin

Komission ilmoitus täydentää sen jo aiemmin käyttöönotettavia valtioneuvoston päätösten joustoja. Komissio kertoi 13.3.2020 jäsenvaltioiden voivan poikkeuksellisesti myöntää suoraa tukea koronan aiheuttamien välittömien vahinkojen kattamiseen.

Erilaisia kasvuun vaikuttavia tukipaketteja on tehty ympäri maailmaa ja niitä tehtäneen useina aaltoina epidemian leviämisaikutuksiin reagoiden. Asiantuntija-arvioiden mukaan Suomessa on toimitu onnistuneesti, mutta tilanteen pitkittyessä on tarve tehdä lisäratkaisuja ja uusia tukipaketteja.

2.1. Yrittäjien työttömyysturvan väliaikainen järjestäminen

Yrittäjät voivat saada väliaikaisesti työmarkkinatukea koronavirusepidemian aiheuttaman äkillisen ja yllättävän kysynnän heikkenemisen vuoksi. Muutos koskee kaikkia yrittäjiä riippumatta yritystoiminnan muodosta.

Työmarkkinatuen saaminen edellyttää, että päätoiminen työskentely yrityksessä on päättynyt. Henkilön päätoimisen työskentelyn yrityksessä katsotaan päättyneen myös siinä tapauksessa, että yritystoiminnasta saatava tulo on vähemmän kuin 1 089,67 euroa kuukaudessa siinä josta yrittäjänä työskentelevää henkilöä kohti. Päätoimisen työskentelyn päättymisen tai vaihtoehtoisesti tulon vähentymisen tulee johtua koronavirusepidemiasta. Työmarkkinatuen saaminen ei edellytä yritystoiminnan lopettamista.

Työ- ja elinkeinotoimisto antaa yrittäjän oikeudesta työmarkkinatukeen työvoimapolitiittisen lausunnon Kansaneläkelaitokselle. Työmarkkinatuen yrittäjälle maksaa Kansaneläkelaitos. Laki tuli voimaan 8.4.2020 ja se on voimassa 30.6.2020 asti.

Jos yrittäjä rekisteröityy työnhakijaksi viimeistään 15.4.2020, hänellä on oikeus työmarkkinatukeen 16.3.2020 alkaen, vaikka työnhaku ei olisi voimassa. Työmarkkinatukea voi kuitenkin saada vasta siitä alkaen, kun päätoimista työskentelyä koskevat edellytykset täyttyvät. Jos yrittäjä rekisteröityy työnhakijaksi 15.4.2020 jälkeen, työmarkkinatuen saaminen edellyttää työnhau voimassaoloa ja päätoimista työskentelyä koskevien edellytysten täyttymistä.

3. PITKÄN AIKAVÄLIN TOIMENPITEET: YRITYSTEN, YRITTÄJIEN JA TYÖNTEKIJÖIDEN TUKEMINEN KORONATILANTEEN YLI

Kriisin kokonaisvaikuttavuuden arvioimisen ydinkysymykset liittyvät nyt korostetusti aikaan (kriisin ja rajoitusten kesto) ja resilienssiin (taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys, yhteiskuntien pysyminen toimintakykyisenä).

TEM ja VM asettivat 30.3.2020 selvitysryhmän laatimaan yhteisen asiantuntija-arvion koskien koronaviruksen vaikutuksia ja toimenpiteitä, joilla Suomen taloudelle aiheutuvia vaurioita voidaan rajoittaa ja palauttaa Suomi kestävä kasvun ja korkean työllisyyden sekä kestävä julkisen talouden uralle. Selvitysryhmän puheenjohtajana toimii taloustieteen työelämäprofessori Vesa Vihriälä. Asiantuntija-arvion tulee olla kokonaisuudessaan valmis 1.5.2020 mennessä.

Valtioneuvoston kanslia asetti 8.4.2020 valmisteluryhmän, jonka tehtävänä on 1.5.2020 mennessä raportoida toimenpiteistä välittömän kriisivaiheen taloudellisten ja sosiaalisten vahinkojen rajoittamiseksi ja nyt päätetyistä toimenpiteistä irtaantumiseksi oikea-aikaisesti. Lisäksi valmisteluryhmä raportoi 31.5.2020 mennessä kriisin jälkihoitoa koskevista toimenpiteistä ja niiden valmistelusta yhteiskunnan eri sektoreita koskien. Valmisteluryhmän kokoonpanon muodostavat ministeriöiden kansliapäälliköt, joista puheenjohtajana toimii Martti Hetemäki (VM) ja varapuheenjohtajana Kirsi Varhila (STM). Valmisteluryhmän operatiivisena tukena toimii ministeriöiden muodostama sihteeristö. Valmisteluryhmän tueksi asetetaan tiedepaneeli, johon kutsutaan tutkijoita ja asiantuntijoita eri osaamisalueilta, kuten sosiaalipolitiikan, koulutuspolitiikan ja talouspolitiikan sekä ympäristö- ja ilmastotieteiden alalta. Työmarkkinajärjestöjen edustajista (SAK, Akava, STTK, EK, Suomen Yrittäjät, Kuntatyönantaja) muodostuva alatyöryhmä voi tehdä valmisteluryhmälle ehdotuksia kriisin jälkihoitoa ja jälleenrakennusta koskevista toimenpiteistä ja niiden valmistelusta yhteiskunnan eri sektoreita koskien.

Pandemiatilanne ei ole näkynyt vielä käräjäoikeuksissa vireille asetetuissa konkurssissa ja yritysten velkomusasioissa. Parin kuukauden päästä saadaan tiedot arvioida paremmin pandemian konkurssivaikutuksia. Bkt-ennusteiden pohjalta konkurssia ei voida arvioida, mutta konkurssia tulee tänä vuonna paljon erityisesti palvelusektorilla. Konkurssia onnistutaan välttämään vain tiettyyn pisteeseen rahoitustuella, mutta epidemian pitkittyessä tämä ymmärrettävästi vaikeutuu. YT-neuvotteluiden piirissä olevia henkilöitä on n. 402 954 (15.4.2020).

Kysynnän äkillinen tyrehtyminen on johtanut monissa yrityksissä nopeasti likviditeettivaikutuksiin, ja siksi on oleellista, että julkisen sektorin tukitoimissa on ensin korostettu yritysten rahoitusaseman parantamista. Valtion erityisrahoitusyhtiö Finnvera Oyj tarjoaa yrityksille monipuolisia rahoitusratkaisuja myös koronaviruksen jälkeiseen aikaan yritysten toiminnan kehittämiseen ja kansainvälistymiseen. Finnvera voi rahoittaa aloittavan yritystoiminnan lisäksi yritysten investointeja, kasvua, kansainvälistymistä ja omistajavaihdoksia. Myös valtion pääomasijoitusyhtiöt Tesi ja Business Finland Venture Capital Oy parantavat osaltaan yritysten oman pääoman ehdojen rahoituksen saatavuutta niin start-up yritysten kuin kasvuyritysten tarpeisiin. Tämän ohella Euroopan Investointipankkiryhmän ja EU:n rahoitusvälineet tarjoavat suomalaisille rahoittajille ja yrityksille lisärahoitusta ja riskinjakoa.

Epidemia tulee muuttamaan maailmantalouden rakenteita ja arvoketjujen toimintaa. On todennäköistä, että kansalliset jopa protektionistiset tavoitteet korostuvat uudella tavalla eri toimialojen arvoketjujen valinnoissa. Digitalisaatio jatkaa myös laajenemistaan ja muuttaa yhä useamman toimialan rakenteita. Tämä tarkoittaa, että kilpailukykyisimmät yritykset tulevat kasvattamaan markkinaosuuttaan, kun taas osalle käy huonommin. Business Finlandin ja koko team Finland verkoston palvelut ja rahoitusmahdollisuudet tukevat ja jakavat riskiä yritysten uusien ratkaisujen kehittämisessä ja kansainvälistymisessä.

On tärkeätä, että suomalaiset yritykset panostavat toimintansa kehittämiseen entistä aktiivisemmin ja tarttuvat uusiin markkinamahdollisuuksiin. Business Finlandin kansainvälinen verkosto on jo aloittanut maailmalla uusien markkinamahdollisuuksien tunnistamisen, jotta suomalaiset yritykset voivat hyödyntää näitä kriisin hellittäessä. Yritykset voivat saada tukea myös uusien, koronaepidemian jälkeisten asiakastarpeiden tunnistamiseen sekä jakeluverkostojen uudelleen elvyttämiseen ja kehittämiseen. Suurten suomalaisten ja kansainvälisten veturiyritysten verkostoja hyödyntäen pyritään kokoamaan suurempia kokonaistarjoamia, joissa on mukana pk-yritysten teknologioita ja ratkaisuja. Potentiaalia nähdään erityisesti kestävä kehityksen tavoitteiden ja suurten globaalien haasteiden ratkaisemisessa, kuten terveysteknoloissa ja vähähiilisyysratkaisujen viennissä, mihin julkista TKI- ja kasvurahoitusta pyritään kohdentamaan koronavaikeuksien jälkeen. Myös seuraavaan pandemiaan varautuminen on globaali haaste, joka luonee runsaasti uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Kotimaisen viennin ja TKI-rahoituksen lisäksi julkisten toimijoiden yhteistyötä lisätään EU- ja kansainvälisen rahoituksen hyödyntämiseksi suomalaisyritysten kansainvälistymisponnisteluiden tukemiseksi.

Pidemmällä aikavälillä myös yritysten investointivalmiutta ja -kykyä tulee vahvistaa kaikkialla maassa. Julkisella yritysrahoituksella on myös tässä merkittävä rooli. Tämän vuoksi on tarkasteltava ja vahvistettava myös ELY-keskusten resursseja myöntää yritystukilain mukaista rahoitusta yritysten investointeihin ja toiminnan kehittämiseen koko maassa. Käytännössä tämä tarkoittaa riittävän määrärahatason varmistamista ELY-keskuksille myös koronavaikeuksien jälkihoidon vaiheessa, joka kestää todennäköisesti melko pitkään. ELY-keskusten rahoitus tulee turvata koko maassa, EU-ohjelmien mukaisena sekä kansallisena rahoituksena. Myös ELY-keskusten myöntämien yritysten liiketoiminnan asiantuntijapalvelujen rahoitus osana yrityspalvelujen kokonaisuutta tulee varmistaa koko maassa.

Hallitusohjelmaan sisältyvä viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma sekä valmisteilla oleva yrittäjyysstrategia (TEM:n koordinoimana) tukevat osaltaan myös koronatilanteesta ulospääsystä. Yrittäjyysstrategiaan kootaan toimenpiteitä ja linjauksia, joilla yrittäjyysympäristön toimivuutta ja kannustavuutta parannetaan. Koronakriisi nostaa esiin tarvetta vahvistaa yrittäjyysperustaa ja uusiutumiskykyä strategisesti. Kriisin myötä strategiatyössä on syytä aiempaa

painokkaammin nostaa esiin yritystoiminnan vahvistamista ja puskuroimista kohtaamaan erilaisia äkillisiäkin markkinamuutoksia ja shokkeja, ja myöskin kyvykkyyttä rohkeasti uudistaa liiketoimintaa toimintaympäristön muuttuessa.

Suomen kilpailukyky ja hyvinvointi rakentuvat vahvalle osaamiselle ja tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle. Elinkeinorakenteen monipuolistaminen sekä tuottavuuskehityksen parantaminen ovat innovaatiopolitiikan tärkeimpiä pitkän aikavälin tavoitteita, jotka ovat edellytyksiä myös pandemiakriisin jälkeiselle kasvulle. Uudet ideat, tieto ja teknologiat ovat kasvun ja tuottavuuden tärkeimpiä lähteitä.

Työ- ja elinkeinoministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelevat yhteistyössä muiden ministeriöiden ja sidosryhmien kanssa kansallista tiekarttaa tki-panostusten nostamiseksi kasvu-uralle ja Suomen kehittämiseksi kansainvälisesti houkuttelevaksi innovaatio- ja kokeilu-ympäristöksi. Tki-tiekartta viitoittaa reitin vahvaan osaamiseen, sivistykseen, tutkimukseen ja innovaatioihin perustuvaan kestäväan kasvuun ja hyvinvointiin 2030-luvulla. Tiekartan toimenpiteillä parannetaan suomalaisen tki-ympäristön globaalia vetovoimaa ja kannustetaan tki-investointien lisäämiseen Suomessa. Luonnos tiekartaksi sisältää kolme toisiinsa liittyvää strategista kehittämiskohdetta: osaaminen, uusi kumppanuusmalli ja innovatiivinen julkinen sektori.

3.1. Työntekijöiden tukeminen koronatilanteen yli

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa työttömyysturvan kokonaisuudessa työvoimapolittisista asioista. Toimeentuloturvan osalta työttömyysturvasta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö.

Työ- ja elinkeinoministeriö suuntaa koulutus- ja muita työllisyyttä tukevia palveluita joustavasti poikkeusoloihin soveltuviksi ja hyödyntää mom. 51 rahoitusta TE-palveluiden toteuttamisessa.

Koronavirusepidemiasta johtuva tilanne heijastuu työ- ja elinkeinotoimistoihin saapuneissa yritysten yt-neuvotteluilmoituksissa sekä työttömiksi työnhakijoiksi lomautettuna tai muusta syystä ilmoittautuneiden kasvaneissa määrissä. Palvelutarve on valtava, mistä johtuen työ- ja elinkeinotoimistojen palvelukyky on koetuksella. Kaikki toimet keskitetään palvelukyvyn ylläpitämiseen. Toimistoissa on priorisoitu asiakaspalvelun kannalta kriittiset tehtävät (työttömyysturva, yt-ilmoitukset ja neuvonta) ja siirretty henkilöstöä muista tehtävistä näihin erityisesti työnhaun aloitukseen liittyviin tehtäviin. Asiakkaille suunnattua viestintää on tehostettu.

Työ- ja elinkeinotoimistojen palvelukyvyn turvaaminen koronavirusepidemiasta johtuvassa poikkeustilanteessa on ensiarvoisen tärkeää. Tätä varten työ- ja elinkeinoministeriö on jakanut lisäämäärärahaa uusien TE-asiantuntijoiden palkkaamista varten palvelukyvyn vahvistamiseksi henkilö- ja työnantajapalveluihin sekä osoittanut Etelä-Savon ELY-keskuksen alaiselle valtakunnallisesta puhelinpalvelusta vastaavalle TE-Asiakaspalvelukeskukselle määrärahaa asiantuntijaresurssien vahvistamiseen vuonna 2020.

Lisäksi kehysriihessä ja lisätalousarviossa on sovittu toimista, joilla vahvistetaan heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien palveluja. Monialaisen palvelun vahvistaminen on tärkeää, jotta nuoret ja pitkäaikaistyöttömät saavat tarvitsemansa palvelut myös mahdollisen nykyistä suuremman työttömyyden aikana.

Työttömyysturva ja muut sosiaalietuudet toimivat taloudessa automaattisina vakauttajina. Niiden määrä tulee pandemiakriisin oloissa merkittävästi kasvamaan ja ne myös menevät melko välittömästi suoraan kulutukseen. Tämä tasapainottaa osaltaan kriisiajan kysynnän laskua tavallaan ”suhdanneluonteisesti”. Myös yrittäjien työttömyysturvaa koskeva väliaikainen uudistus kuuluu tähän. Automaattisten vakauttajien toimintaa on tehdyillä päätöksillä myös vahvistettu. Aktiivisen työvoimapolitiikan toimia voidaan puolestaan pitää vastaavalla tavoin käytettävänä, mutta päätöspäätöksinä, puoliautomaattisina vakauttajina. Pandemiakriisin oloissa ei kuitenkaan ole helppoa toimia tämän suhteen kuten suhdannevaihteluissa, koska pandemian rajoitustoimet vaikeuttavat aktiivitoimien toteutusta, jo lähtötason volyymi oli korkea ja kriisin kestoa ja syvyyttä

on suhdannevaihteluakin vaikeampi arvioida. Päätöksiin aktiivisen työvoimapolitiikan käytöstä kriisistä nousussa on kuitenkin varauduttava.

Työttömyyden nousuun voi liittyä pidemmällä aikavälillä sen supistamista vaikeuttavia mekanismeja. Tämän ns. hystereesihypoteesin mukaan työttömyys ei kriisin jälkeen enää palaa aiemmalle alemmalle tasolleen. Vaikka hystereesi on loogisesti tavallaan kehäpäätelmä (työttömyys luo työttömyyttä), on sillä empiiristä todistusvoimaa: työttömien työnhakijoiden määrä (tai työttömyysaste) ei ole laskenut 1970-luvun öljykriisiä edeltävälle tasolleen, 1990-luvun lamaa edeltävälle tasolleen tai vuoden 2008 finanssikriisiä edeltävälle tasolleen. Tämän vuoksi työttömyyden nousua on rajoitettava.

LOPUKSI

Talouden elvytyksen ajankohdasta on eri näkemyksiä. ETLA:n mukaan se ei ole oikea lääke tähän epidemian vaiheeseen. Sen aika on myöhemmin, kun koronasta on alettu selvitä ja talous kaipaa lisäpiristettä. Kun epidemia hellittää, myös selviää, mitä tuotteita viedään ja minne, ja paljonko on elvytettävää ja elvytysvaraa. Talouden elvytyksen osuvuuden ja tehokkuuden näkökulmasta avainkysymys on oikea-aikaisuus. Elvytyksen aikaulottuvuuteen kannattaa kiinnittää huomiota myös pitkäjänteisyyteen. Elvytystoimia saatetaan tarvita syksyllä, mutta todennäköisesti myös ensi vuonna ja pidempäänkin.

Kun talouskasvu koronan jälkeen alkaa, varmuutta uuden nousun dynamiikasta tai rakenteesta ei ole. Sakari Heikkinen kirjoittaa (HS vieraskynä 11.4.2020), että koronaviruspandemia voi muuttua maailmantaloudessa käännekohtaksi monella tapaa. Jos pandemia jää lyhyeksi, on mahdollista palata globalisaation vanhalle uralle. On myös mahdollista, että nykyisen kaltaisen globalisaation vastaisuus ja nationalismi nostavat päätään, millä olisi kansantaloudelliset kustannukset. Heikkinen pitää parhaimpana vaihtoehtona sitä, että maailman talouden pelisääntöjä uudistettaisiin yhteistyön ja oikeudenmukaisuuden hengessä